

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

In memoriam Ferdinand Cuvelier (1932 – 2017)

Leni Verhofstadt-Denève

Dit In memoriam is gedeeltelijk geïnspireerd op het woord vooraf van Verhofstadt-Denève bij *The city of axen – Guide to human relationships* (Cuvelier, 2015), de Engelse vertaling van *De stad van axen – Gids bij menselijke relaties* (Cuvelier, 1976).

Ferdinand Cuvelier overleed 23 december 2017 op 85-jarige leeftijd. Met zijn originele verwezenlijkingen had hij een verfrissende invloed op het psychotherapeutisch en pedagogisch landschap in Vlaanderen en Nederland. De meeste bekendheid genoot hij wellicht door zijn creatie van ‘De stad van axen’, een metafoor en denkmodel over inter- en intramenselijke interacties, dat hij voor het eerst beschreef in *De stad van axen – Gids bij menselijke relaties* (Cuvelier, 1976).

Centraal voor het latere ontstaan van ‘De stad van axen’ zijn de ervaringen die Cuvelier opdeed als onderzoeker in een internationaal project over het psychiatrische behandelingssysteem te Geel dat werd geleid door Leo Srole van de Universiteit van Colombia in samenwerking met de KU Leuven. In dit project – uniek in de wetenschappelijke wereld – werden (en worden) psychiatrische patiënten opgenomen in plaatselijke gezinnen met wie ze het gewone leven meevolgen. In dit onderzoek fungeerde Cuvelier van 1967 tot 1971 als participierend observator, een strategie waarbij de onderzoeker zoveel mogelijk integreert in het gewone gezinsleven en als observator bijna verdwijnt. Van beslissende betekenis was zijn bevinding van subtiel geordend-chaotische, menselijke interacties, als werkzame actoren in psychosociale ontwikkelingen bij patiënten, gezinsleden en het gehele systeem. Met het proefschrift *De interactie tussen de psychiatrische patiënt en het Geelse pleeggezin* promoveerde Cuvelier in 1974 aan de KU Leuven tot doctor in de sociale psychologie.

Cuvelier was een man met vele eigenschappen. Hij was een geëngageerd wetenschapper die empirisch ondersteunde onderzoeksfasen, rationaliteit en intuïtie constructief wist te integreren. Hij was filosoof

op zoek naar existentiële zingeving en persoonlijke verwerking van religie. Hij was een inspirerende, sfeerscheppende psychodramaturg die realiteit en fantasie wist te onderscheiden. Hij was zachtmoedig, empathisch en sociaal voelend, gericht op diep-menselijke verbondenheid, zoals hij fijnzinnig verwoordde in zijn boek *De bejegening tussen jou en mij – Grondslagen in het omgaan met elkaar* (Cuvelier, 2001). Ook was hij een initiatiefnemend organisator, wat onder meer blijkt uit de oprichting van de Interactie-Academie in Hove (1971) samen met Annie Mattheeuws, en later de Relatiestudio in Gent (1976) waar hij, samen met onder meer Etienne Amand en Christine Dupont, psychodramatrainingen en (gezins) therapie verzorgde. Ten slotte was hij ook een beeldend woordkunstenaar en verfijnd haiku-dichter:

*onder veel woorden
ligt sprakeloos verborgen
een verbondenheid*

*meisje op de trein
wanneer je een hondje was
zou ik je strelen*

*wat deert ons de dood
wanneer wij mogen opstaan
terwijl wij leven*

Uit: Cuvelier, F. (2014). *Vijf Zeven Vijf*. Gent: Axenstudio (eigen beheer).

Al deze eigenschappen – alsmede zijn ervaringen in het Geelse research-project – komen tot uitdrukking in *De stad van axen*. Dit boek is een dynamisch spiegelbeeld van Cuvelier, die aldus de wijze gids kan zijn in deze stad waar mythe, intuïtie en wetenschap elkaar ontmoeten. Aanvankelijk liet hij zich inspireren door de eerder diagnostisch gerichte roos van Leary, maar hij werkte dit model uit tot een bruikbaar instrument voor het begrijpen en begeleiden van menselijke relaties in heel diverse domeinen: de axenroos. Op de eerste pagina van het boek (Cuvelier, 1976, p.5), lezen we: 'Ik kan u tot gids zijn bij de ervaring met de axen. Proef ze binnen in u, sla de tekst na van deze gids en laat deze doorsijpelen tot uw binnenste. Voor elke bewoner van de stad van axen is de eerste en voorname bezigheid: de krachten van elke ax te kennen, hun leven, hun onderlinge banden, hun geschiedenis en de tekenen waaraan ze te herkennen zijn.' En verder in existentiële overweging: 'Ik ben. Mijn naam is Nand. (...) Ik ben een stervend mens die pas geboren wordt. Ik kan staan,

en tasten, en horen. Het leven komt ongevraagd als adem in me binnen. (...) Ik ben een bezoeker van deze stad. Ik ben mijn eigen stip in het heelal, dus niets' (Cuvelier, 1976, pp.97-98).

Nand Cuvelier, dank voor je gedrevenheid, je creatieve impuls aan de ontwikkeling van het psychodrama in Vlaanderen en Nederland, voor je fijnbesnaarde beschouwingen over menselijke relaties en ook lieve dank voor het grensverleggende reisverhaal door die wonderlijke stad van axen. Jouw creaties zijn niet alleen van toepassing op de therapeutische praktijk, maar ook op het onderwijs, het bedrijfsleven, diverse sociologische domeinen en op het gewone leven van elke dag. Je zult voor velen, als 'eigen stip in het heelal', je inspirerende betekenis blijven houden.

Literatuur

- Cuvelier, F. (1974). *De interactie tussen de psychiatrische patiënt en het Geelse pleeggezin* [Doctoraatsverhandeling]. Participerende observatie in het kader van het Geel Family Care Project, een samenwerking tussen de KU Leuven en de Columbia University N.Y.
- Cuvelier, F. (1976). *De stad van axen – Gids bij menselijke relaties*. Kapellen: Pelckmans. 14de druk.
- Cuvelier, F. (2001). *De bejegening tussen jou en*

mij – Grondslagen van het omgaan met elkaar. Kapellen: Pelckmans.

- Cuvelier, F. (auteur) & Vranken Ph. (red.) (2015). *The city of axen – Guide to human relationships*. Antwerpen: Academy for integrative and humanistic psychology and psychotherapy. [Engelse vertaling van *De stad van axen*, met didactische illustraties incl. dvd (in het Nederlands) over de implementatie van de axenroos in de gemeentelijke kleuterschool Beuk & Noot, Zoersel.]